

Barbara Hac-Rosiak

Uniwersytet Łódzki

Zakład Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski

Instytut Filologii Polskiej i Logopedii

e-mail: barbara.hac.rosiak@edu.uni.lodz.pl

ORCID: 0000-0002-1568-1051

1.4. Artykuł naukowy, referat, wykład: podobieństwa i różnice

Pytania badawcze:

- Co to są: komunikacja naukowa, artykuł naukowy, referat, wykład?
- Jakie są rodzaje artykułów naukowych?
- W jakim celu i kto pisze artykuły naukowe?
- W jakim celu i kto wygłasza referaty i wykłady?
- Jaka jest struktura wykładu?

Abstrakt: Autorka podjęła się wskazania różnic i podobieństw między formami wypowiedzi naukowej, do której zaliczyła artykuł, wykład i referat. Artykuł naukowy jest jednym z rodzajów publikacji, w której autor przedstawia zagadnienia w sposób oryginalny, twórczy, problemowy albo przekrojowy. Musi zawierać przypisy, bibliografię lub inny, właściwy dla danej dyscypliny naukowej, aparat naukowy. Celem badaczy, wykorzystujących ten rodzaj komunikacji, jest między innymi krytyczna analiza literatury przedmiotu, omówienie wyników badań i wyprowadzenie wynikających z nich wniosków. Ustalono, iż referatem nazywamy opracowanie zagadnienia, przedstawione na piśmie lub wygłoszone w gronie zainteresowanych. Innym sposobem komunikacji naukowej jest wykład. Artykuły naukowe, zachowując formę pisemną, stanowią podstawę dla wystąpień o charakterze ustnym, w tym wykładów i referatów.

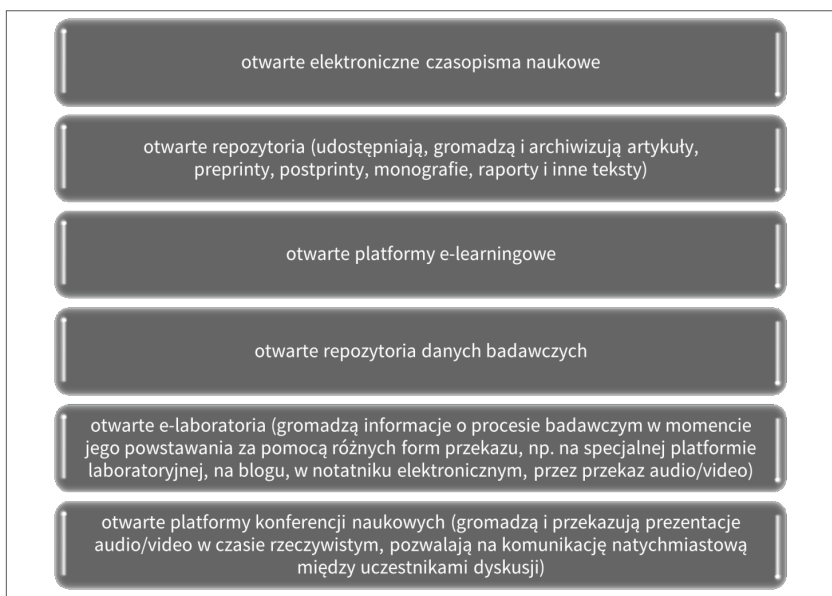
Abstract: The author undertakes the task of indicating the similarities and differences between various forms of scientific expression, in which she includes an article, a lecture, and a paper. A scientific article is one of the types of publications in which the author presents issues in an original, creative, problematic or cross-sectional way. It must contain footnotes, bibliography or other scientific apparatus appropriate for a given scientific discipline. The aim of scientists using this type of communication is, among others, to critically analyse the literature on the subject, to discuss research results, and to draw conclusions from them. A paper is a study of an issue, presented in writing or delivered to a group of interested parties. Another form of scientific communication is a lecture. Scientific articles, while maintaining a written form, are the basis for oral presentations, including lectures and papers.

Przedmiotem badań uczyniono komunikację naukową, ze szczególnym uwzględnieniem jej specyficznych form, takich jak artykuł, referat i wykład. W tekście skupiono się na zdefiniowaniu najważniejszych pojęć związanych z tematem oraz odpowiedziano na pytanie jakie są rodzaje artykułów naukowych, kto je wygłasza i w jakim celu się je pisze. Opisa- no też strukturę wykładu akademickiego, wskazując różnice w stosunku do referatu naukowego. Najważniejszymi celami, które wyznaczyła sobie autorka były przegląd literatury przedmiotu i uporządkowanie zebranego materiału. Do ich realizacji wykorzystano metody: bibliograficzną, anali- zy i krytyki piśmiennictwa, porównawczą oraz heurystyczną.

Komunikacja naukowa

Komunikacja naukowa polega na wymianie idei, pomysłów i efektów badań empirycznych, jak również poddawaniu ich debacie publicznej. Wśród jej sposobów można wymienić: publikacje, spotkania nauko- we, czy wystąpienia medialne naukowców. Początkowo funkcjonowała na zasadzie indywidualnej wymiany informacji pomiędzy pracownika- mi nauki, polegającej na korespondencji lub kontaktach bezpośrednich przedstawicieli środowiska. Dzięki upowszechnieniu się druku, w proce- sie modernizacji komunikacji naukowej zaczęły „uczestniczyć” także dru- karnie, co znacznie przyspieszyło proces rozpowszechniania i wymiany informacji naukowej. Pierwsze drukowane czasopisma powstawały dzie- ki pracy towarzystw naukowych.

Cyfryzacja i rozpowszechnienie sieci komputerowych na przełomie XX i XXI wieku przyczyniły się do gruntownych zmian w procesie ko- munikacji naukowej, porównywalnych z tymi, które wywołane zostały przez Gutenberga w XV wieku. Dziś proces ten w dużej mierze zachodzi za pośrednictwem komunikacji internetowej. Najważniejszymi funkcyj- ami komunikacji naukowej są walidacja wyników badań naukowych, pozy- skiwanie współczesnych i przyszłych odbiorców oraz tworzenie i obsługa zasobu stanowiącego opis stanu wiedzy naukowej (Nahotko, 2010, s. 26). Postęp technologiczny oraz zmiany społeczne (w tym przede wszystkim ruch Open Access) spowodowały pojawienie się nowego modelu komuni- kacji – **otwartej komunikacji naukowej** (por. ilustracja 9).

Ilustracja 9. Kanały otwartej komunikacji naukowej

Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak na podst.:

Otwarta komunikacja naukowa,

<http://lib.amu.edu.pl/otwarta-komunikacja-naukowa/>

Artykuł naukowy

Artykułem naukowym nazywamy rodzaj publikacji w czasopiśmie naukowym albo w recenzowanych materiałach z międzynarodowej konferencji naukowej, który poświęcony jest określonemu zagadnieniu naukowemu i przedstawia je w sposób oryginalny i twórczy, problemowy albo przekrojowy (*Artykuł naukowy*, w: *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej*). Artykuł naukowy jest zatem jednym z **rodzajów publikacji naukowych**, do których zaliczamy również: książki, podręczniki, poradniki, materiały konferencyjne, dysertacje, raporty z badań i raporty statystyczne. Szczegółowy podział publikacji naukowych zaprezentowano również w formie graficznej na ilustracji 10.

książka (<i>book</i>) – monografia specjalisty/ów, recenzowana i zredagowana przez fachowców, koncentruje się na jednym temacie lub tematach pokrewnych
podręcznik (<i>textbook</i>) – zbiór materiałów o charakterze dydaktycznym
poradnik (<i>handbook</i>) – zbiór materiałów o charakterze instruktażowym
materiały konferencyjne (<i>conference proceedings</i>) – zbiór tekstów, posterów lub prezentacji, przedstawionych na konferencji (zazwyczaj informujących o nowych odkryciach/osiągnięciach naukowych)
dysertacja (<i>dissertation</i>) – praca naukowa stanowiąca podstawę wniosku autora o przyznanie stopnia naukowego
raport z badań (<i>report</i>) – opis, oświadczenie, komunikat nt. wykonanej pracy
raport statystyczny (<i>statistical report</i>) – materiał zawierający prezentację danych statystycznych z opisem i komentarzami
artykuł (<i>journal article</i>) – recenzowany tekst opublikowany w czasopiśmie naukowym

Ilustracja 10. Podział publikacji naukowych

Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak na podst.: Niedźwiedzka, Hunsbår, 2010

Artykuł naukowy musi zawierać przypisy, bibliografię lub inny – właściwy dla danej dyscypliny – aparat naukowy (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 2016). Poświęcenie artykułu określone mu zagadnieniu naukowemu należy rozumieć jako prezentowanie wyników oryginalnych badań o charakterze empirycznym, teoretycznym, technicznym lub analitycznym, zawierające tytuł publikacji, nazwiska i imiona autorów i przedstawiające obecny stan wiedzy, metodykę badań, przebieg procesu badawczego, jego wyniki oraz wnioski, z przytoczeniem cytowanej literatury, o objętości minimum 0,5 arkusza wydawniczego. Do artykułów naukowych zalicza się także opublikowane w czasopiśmie naukowym opracowania o charakterze monograficznym, polemicznym lub przeglądowym, jak również glosy bądź komentarze prawnicze (Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 czerwca 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych).

Rodzaje artykułów naukowych

Artykuły naukowe można podzielić według rozmaitych klasyfikacji. Jeden z podziałów zaprezentowano w postaci infografiki (por. ilustracja 11).

Ilustracja 11. Podział artykułów naukowych

Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak na podst.: Systemu POL-index,
<http://pci-www.vls.icm.edu.pl/polindex/info/polski-wspolczynnik-wplywu/typy-artykulow>

Pierwszym z omawianych rodzajów artykułów naukowych jest tzw. **oryginalny artykuł naukowy**, w którym prezentowane są wyniki oryginalnych badań o charakterze empirycznym, teoretycznym, technicznym lub analitycznym. Do tego typu zaliczyć należy również artykuły monograficzne, artykuły konferencyjne oraz eseje naukowe. Inną odmianą artykułu jest **artykuł przeglądowy**, stanowiący podsumowanie aktualnego stanu wiedzy w danym obszarze badawczym. Taka publikacja integruje

i interpretuje dotychczasowe wyniki oryginalnych badań naukowych, ale wcale nie musi zawierać oryginalnych wyników badań. Zdecydowanie krótszą formą jest **komunikat o wynikach badań**, czyli liczący zwykle od 1 do 3 stron artykuł naukowy opisujący wstępne rezultaty badań empirycznych o szczególnym znaczeniu, ich przebieg i wstępne wyniki oryginalnych badań eksperymentalnych lub oryginalne rozwiązania techniczne. Z kolei **głos** lub **komentarz prawniczy** to artykuł prawniczy zawierający oryginalne wyniki badań o charakterze analitycznym. W czasopismach naukowych pojawiają się także recenzje naukowe. Taki **artykuł recenzyjny** to rodzaj artykułu naukowego, zawierający krytyczną analizę i ocenę innej publikacji naukowej, dzieła literackiego lub dzieła sztuki, może być opublikowany w ramach dyskusji polemicznej. Innym rodzajem artykułu naukowego jest tzw. *case study*, a więc studium przypadku, będące analizą danego przypadku (najczęściej rzeczywistego), dającą możliwość wyciągnięcia wniosków odnośnie przyczyn i rezultatów opisanego zdarzenia. Jest to publikacja typowa dla czasopism z obszaru nauk medycznych lub społecznych. Publikacje o charakterze przeglądowym będące opisem zaleceń i rekomendacji dotyczących postępowania w określonych przypadkach nazywamy *guidelines*, a zatem **wytycznymi** lub **zaleceniami**. Takie publikacje charakterystyczne są przede wszystkim dla czasopism z obszaru nauk medycznych. Szerokim rzeszom odbiorców z pewnością dobrze znany jest rodzaj **artykułów popularno-naukowych**, które są publikacjami popularyzującymi zagadnienia naukowe wśród czytelników niebędących specjalistami w danej dziedzinie. Wśród rodzajów artykułów naukowych występują także teksty **o charakterze cytowalnym**, którym to mianem określa się publikacje w czasopiśmie naukowym (niewymienione powyżej), mające potencjał do bycia publikacją cytowaną, tj. co do zasady są cytowane w czasopismach naukowych, posiadają odniesienia bibliograficzne oraz podlegają procesowi recenzji. Artykułami **o charakterze niecytowalnym** nazywane są z kolei publikacje w czasopiśmie naukowym (niewymienione powyżej), np. errata, noty biograficzne, sprawozdania, przedmowy, posłowania, edytoriale, nekrologi, zapowiedzi, listy do redakcji, recenzje (nienaukowe) oraz pozostałe artykuły nieposiadające charakteru cytowalnego, a więc takie, które co do zasady nie są cytowane przez autorów innych publikacji, nie posiadają również odniesień bibliograficznych, zwyczajowo nie podlegają recenzji (POL-index; <http://pci-www.vls.icm.edu.pl/polindex/info/polski-wspolczynnik-wplywu/typy-artykulow>).

Cele i autorzy artykułów naukowych

Artykuły naukowe pisane są przez osoby zajmujące się pracą naukową, które określamy mianem naukowców (*Naukowiec*, w: *Słownik Języka Polskiego PWN*), a które są ekspertami w pewnej dziedzinie nauki, stosującymi w prowadzonych przez siebie badaniach odpowiednie metody naukowe i poszukującymi odpowiedzi na pytania, na które dotychczas nikt nie odpowiedział, za pomocą metod umożliwiających ich udowodnienie (Mazur, 1979, s. 7). Ich celem jest prezentacja lub podsumowanie aktualnego stanu badań, ich wyników i wynikających z nich wniosków, krytyczna ocena innej publikacji naukowej, opis zaleceń postępowania w określonych przypadkach lub przedstawienie badań naukowych szerszemu kręgowi odbiorców w ramach popularyzacji nauki. Publikowanie artykułów i innych publikacji naukowych jest rodzajem pracy badacza, który podejmuje najczęściej także szereg innych działań, takich jak praca dydaktyczna lub badania laboratoryjne.

Artykuł naukowy jest rodzajem pracy naukowej, należy więc objaśnić także ten termin. Poprzez pracę naukową rozumie się szczególną formę pracy twórczej, która przeważnie polega na stwierdzaniu istnienia lub ustalaniu czy szukaniu związków między zjawiskami już znanymi. Pracą naukową określamy działania podejmowane zarówno przez uczzonego, filozofa, artystę, jak i wynalazcę czy organizatora. Istotnym aspektem pracy naukowej jest otrzymywanie względnie nowych rezultatów, co odróżnia ją od pracy wytwórczej, której celem jest wytwór o znanych własnościach. Rezultatem każdej pracy twórczej jest zaś „dzieło”, a więc jakiś obiektywny wynik, którym może być książka naukowa, utwór muzyczny, obraz, powieść, ideologia społeczna, film, plan architektoniczny czy pogląd filozoficzny (Pieter, 1975, s. 5).

Praca badawcza jest takim rodzajem pracy naukowej, który polega na zdobywaniu nowych prawd o świecie. Oznacza to, że wszystkie jej czynności stanowią niezbędne środki do osiągnięcia pożądanego celu. Autorów takich prac nazywamy **badaczami**. **Praca koncepcyjna**, w przeciwieństwie do pracy badawczej, ogranicza się jedynie do kroków wstępnych, poprzedzających właściwe badania lub opracowanie materiału. Prace tego typu w sposób zarysowy przedstawiają i uzasadniają nowy problem naukowy, ale nie przeprowadzają samych badań, w odróżnieniu od prac badawczych, skupiają się zaś na samej koncepcji. **Praca analityczna** z kolei skupiona jest wokół ustalenia i precyzowania pojęć naukowych i wyprowadzania z nich implikacji, czyli twierdzeń. Obejmuje ona rozważania nad jakimś przedmiotem lub pojęciem, który poddaje analizie. W przeciwieństwie do niej **praca syntetyczna** składa w całość wiele szczegółów

innych prac naukowych, wyników przeprowadzonych badań, a następnie szuka pomiędzy nimi związków, wskazuje na uogólnienia, zajmuje się gromadzeniem materiałów. **Pracą przyczynkową** nazywamy niewielką pracę, ograniczającą się do wykonywania zadań częściowych, nabierających sensu przez włączenie w większe przedsięwzięcie naukowe, którego część stanowią. Aby wskazać na nowe problemy naukowe, którymi warto zająć się w ramach badań, naukowcy publikują **prace problemowe**. Zawierają nowe zadania badawcze, w pewnym sensie otwierają nowe kierunki badań, akcentując trud uzasadnienia nowych zagadnień. **Praca teoretyczna** natomiast ogranicza się przede wszystkim do logicznego, spójnego ułożenia wyników przeprowadzonych już badań. Autorzy takich publikacji, opierając się na wynikach tych badań, przeprowadzonych osobiście lub cudzych, zmierzają do ustalenia mechanizmów określonych zjawisk. Praca doświadczalna zaś to taka praca badawcza, która opiera się przede wszystkim na sposobie eksperymentalnym (por. ilustracja 12). Prace tego typu przeważnie publikuje się w zakresie nauk przyrodniczych (Pieter, 1975, s. 14–22).

Ilustracja 12. Rodzaje pracy naukowej

Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak na podst.: Pieter, 1975

Referat

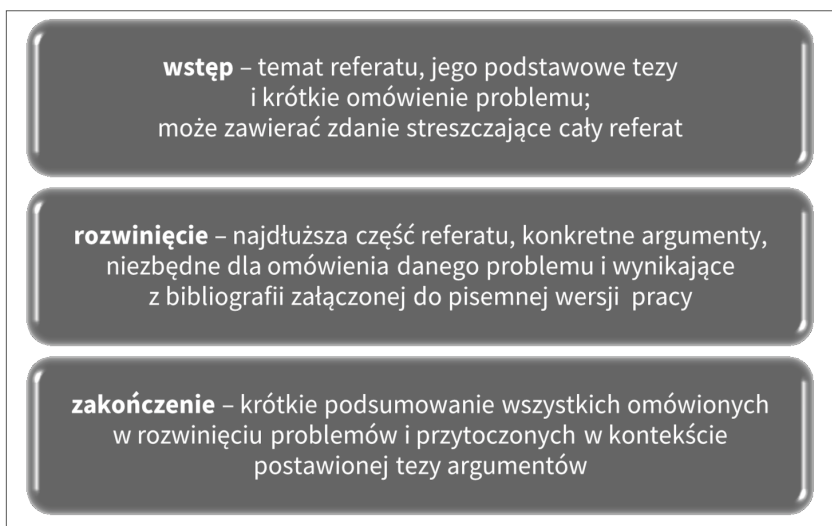
Referatem nazywamy opracowanie zagadnienia, przedstawione na piśmie lub wygłoszone w gronie zainteresowanych (*Referat*, w: *Słownik Języka Polskiego PWN*). Celem jego autora jest przekazanie w przystępny sposób wiedzy na temat, którego dotyczy. Referat nie musi być obiektywny, może zawierać także krytyczne uwagi autora (*Referat – co to jest? Definicja, synonimy, przykłady użycia*, w: *Polszczyzna.pl*), jednak należy pamiętać, że referat jest wypowiedzią naukową, prezentującą przede wszystkim fakty i poglądy przedstawiane w pracach naukowych, a w mniejszym stopniu sądy i oceny jego autora. To odróżnia ten gatunek od eseju, który ma charakter typowo literacki (Struzik, 2019, s. 72) Słowo „referat” pochodzi od łacińskiego *referre*, co oznacza „zadawać sprawę, odnosić, zwracać”, „informować” (*Referat – co to jest? Definicja, synonimy, przykłady użycia*, w: *Polszczyzna.pl*).

Aby referat był logiczny, powinno się zacząć jego pisanie od konspektu, w którym każdy z fragmentów zostanie oszacowany pod względem objętości oraz czasu, którego potrzeba do jego wygłoszenia. Wygłoszenie tekstu odpowiadającego w formie pisemnej kartce formatu A4 przeciętnie trwa od 5 do 6 minut, zaś całe wystąpienie winno nie przekraczać 20 minut (Struzik, 2019, s. 72).

Referat nie powinien być dokładną, ustną wersją pracy naukowej. Oznacza to, że tekstu nie należy wygłaszać wraz ze wszystkimi szczegółami koniecznymi w pracy naukowej.

Referatu nie powinno się czytać z maszynopisu. Taką formę odczytu uważa się za zbyt monotonną i trudną w odbiorze dla słuchaczy, najczęściej zawiera też zbyt wiele niepotrzebnych szczegółów. Autor odczytujący całkowity tekst nie może skrócić go bez zachwiania jego wewnętrznej spójności, skutkiem czego najczęściej przedłuża czas, którym dysponuje, a wówczas wzrasta tempo jego czytania, co ma negatywny wpływ na stopień zrozumienia wypowiedzi przez słuchających (Woyke, b.d.). Współcześnie, coraz częściej odchodzi się od odczytu na rzecz wygłoszenia referatu, wzbogaconego prezentacją multimedialną.

Schemat referatu można streścić w klasycznym podziale, który zaprezentowano w postaci infografiki (por. ilustracja 13). Jego zastosowanie pozwala zachować odpowiednie proporcje wypowiedzi. O szczegółach poprawnie wygłaszanej wypowiedzi konferencyjnej oraz najczęściej popełnianych błędach można się dowiedzieć z innych publikacji.

Ilustracja 13. Schemat budowy referatu

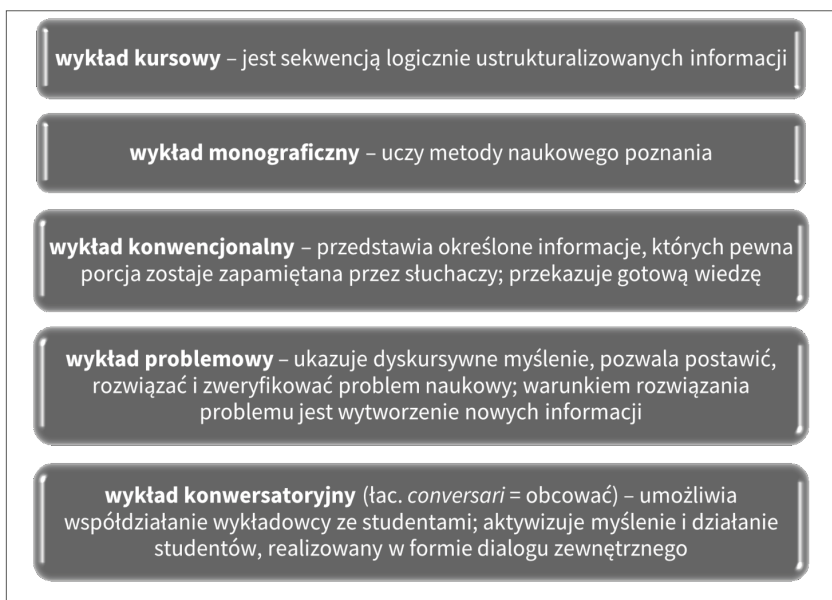
Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak na podst.: Struzik, 2019

Cele i autorzy wygłaszanych referatów

Wygłaszany referat jest specjalną formą wystąpienia publicznego, dlatego też powinien zachować wszystkie cechy merytorycznego i wizerunkowego wystąpienia. Referaty są realizowane w ramach konferencji uczelnianych, krajowych i międzynarodowych, których organizatorzy ustalają miejsce i czas wydarzenia oraz zapraszają na nie prelegentów. Najczęściej są nimi młodzi naukowcy: uczniowie, studenci, doktoranci oraz wykładowcy i pracownicy naukowci. Czas ich wystąpienia określa za zwyczaj regulamin konferencji i najczęściej wynosi on od 15 do 20 minut (Struzik, 2019, s. 72).

Wykład

Wykład akademicki jest jedną z metod dydaktyki uniwersyteckiej (por. ilustracja 14). Forma ta jest najczęściej realizacją postulatu interdyscyplinarnego ujmowania treści nauki (Kwiatkowska, 1988, s. 186).

Ilustracja 14. Podział wykładów naukowych

Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak na podst.: Kwiatkowska, 1988

Cele i autorzy wykładów

Wykłady wygłaszane są głównie przez pracowników akademickich i przeznaczone dla audytorium złożonego ze studentów, choć tę metodę kształcenia stosuje się także w wyższych klasach szkół podstawowych oraz w szkołach średnich ogólnokształcących i zawodowych (Okoń, 1987, s. 282). Wykład stwarza możliwość zaprezentowania studentom wielu zagadnień oraz przedstawienia związków między różnymi dyscyplinami, co pozwala zrozumieć zależności pomiędzy nimi oraz ich wspólne założenia metodologiczne. Dzięki tej formie dydaktycznej studenci mogą wykształcić siatkę pojęć, tworzącą podstawę procesu samodzielnego uczenia się (Kwiatkowska, 1988, s. 186).

Wykład jako metoda kształcenia nie jest pozbawiony pewnych wad, przede wszystkim wymaga aktywnego uczestniczenia, które związane jest z jednej strony z dużym zaangażowaniem i pewnym wysiłkiem, z drugiej zaś z dojrzałością umysłową młodzieży stanowiącej audytorium. Elementy systematyczności i logicznej konsekwencji, które wykorzystuje wykład, odwołują się nie tylko do skupionej uwagi, ale i do intelektu odbiorców.

Struktura wykładu

Wykładowca powinien rozpocząć wykład od podania słuchaczom jego planu. Takie hasłowe streszczenie powinno pojawić się zarówno na początku, jak i na końcu wystąpienia (por. ilustracja 15), ponieważ układ taki pozwala skutecznie zamknąć proces utrwalania informacji (Kruszewski, 1988, s. 67–68).

Ilustracja 15. Rodzaje układów treści wykładu

Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak na podst.: Kruszewski, 1988

Wygłaszanemu wykładowi zazwyczaj towarzyszą, choć nie muszą, tzw. środki dydaktyczne. Przez termin ten rozumie się środki służące optymalizacji nauczania i uczenia się, których rodzaje i charakterystykę przedstawiono w postaci infografiki (por. ilustracja 16). Długość wykładu nie jest sprecyzowana i zazwyczaj mieści się w ramach określonych przez jednostkę kształcącą, np. uczelnię, jako pojedynczy blok zajęć. Zazwyczaj wynosi on od 60 do 90 minut.

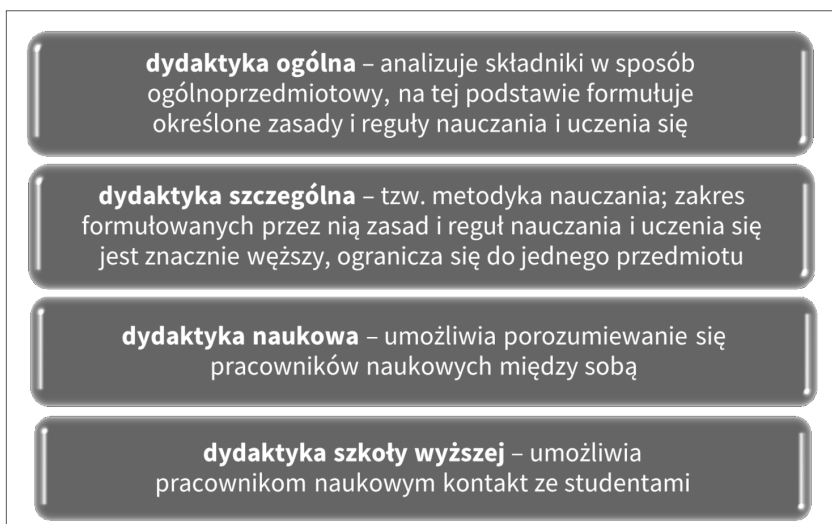
Środki proste	Środki złożone
• środki słowne – podręczniki i inne teksty drukowane, np. kserokopie, broszury itp. • proste środki wzrokowe (wizualne) – oryginalne przedmioty, modele, obrazy, wykresy, mapy	• mechaniczne środki wzrokowe – umożliwiające przekazywanie obrazów za pomocą urządzeń technicznych, takich jak mikroskop czy teleskop • środki słuchowe – pozwalające przekazywać dźwięki i szmery, nagrania audio na różnego rodzaju nośnikach • środki słuchowo-wzrokowe (audiowizualne) – łączące obraz z dźwiękiem: film, teledysk itp. • środki optymalizujące proces uczenia się – gabinety językowe, komputery, prezentacje multimedialne

Ilustracja 16. Typologia i charakterystyka środków dydaktycznych

Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak na podst.: Okoń, 1987

Dydaktyka

Z uwagi na fakt, iż wykład jest jedną z metod dydaktyki uniwersyteckiej, konieczne dla prawidłowego zrozumienia tego terminu jest wyjaśnienie, czym w istocie jest sama dydaktyka. Obecnie traktuje się dydaktykę jako naukę o nauczaniu i uczeniu się. (Kupisiewicz, 1996, s. 11). Greckie słowo *didaktikós* oznaczało „pouczający”, zaś *didasko* – „uczę”, to właśnie od nich pochodzi współczesny termin „dydaktyka”. Dostarcza ona wiedzy o przedmiocie jej badań, analizuje zależności warunkujące przebieg procesu nauczania i uczenia się oraz formułuje odpowiednie wnioski. Spełnia więc zarówno funkcję teoretyczną, jak i praktyczną. Jest więc dydaktyka jedną z nauk pedagogicznych, która zajmuje się kształtowaniem osobowości, według społecznie akceptowanego wzoru, czyli wychowywaniem (Kupisiewicz, 1996, s. 10–11). Rodzaje dydaktyki wyszczególniono na ilustracji 17.

Ilustracja 17. Rodzaje dydaktyk

Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak na podst.: Kupisiewicz, 1996

Wnioski

Artykuł jest rodzajem publikacji naukowej, podobnie jak: książki, podręczniki, poradniki, materiały konferencyjne, dysertacje, raporty z badań i raporty statystyczne. Referat natomiast jest jedynie pisemnym opracowaniem zagadnienia, które może zostać odczytane lub wygłoszone przed audytorium, wykład zaś stanowi jedną z metod dydaktyki uniwersyteckiej i wygłaszany jest najczęściej przez wykładowców do studentów. Pierwszy z omawianych gatunków należy zatem do formy pisemnej, drugi może przyjmować obie formy, pisemną i ustną, trzeci zaś ogranicza się najczęściej do formy ustnej, której towarzyszą różnego rodzaju pomoce naukowe.

Artykuły naukowe, zachowując formę pisemną, stanowią podstawę dla wystąpień o charakterze ustnym, w tym wykładów i referatów. Referat powinien być ustną prezentacją, skonstruowaną na podstawie wcześniej opracowanego konspektu. Nie powinno się go odczytywać wprost z maszynopisu. Jest formą znacznie krótszą od wykładu, powinien trwać nie dłużej niż 20 minut. Wykład natomiast może być wygłaszany nawet przez 90 minut. Jest jedną z metod dydaktyki uniwersyteckiej, będącej odmianą nauk pedagogicznych, która zajmuje się kształtowaniem osobowości i wychowywaniem młodych ludzi.

Scharakteryzowane gatunki (por. ilustracja 18) są częścią tzw. komunikacji naukowej, mianem której określamy wymianę idei, pomysłów i efektów badań empirycznych, jak również poddawanie ich debacie publicznej za pomocą periodycznej, prenumerowanej publikacji.

Gatunek	Artykuł naukowy	Referat	Wykład
Jaką przybiera formę?	pisemną	ustną i/lub pisemną	ustną i/lub pisemną
Czym jest?	rodzajem publikacji w czasopiśmie naukowym lub pracy zbiorowej	opracowaniem zagadnienia w formie ustnej lub pisemnej	jedną z metod dydaktyki uniwersyteckiej
Jaki aparat naukowy zawiera?	musi zawierać przypisy, bibliografię	musi zawierać przypisy, bibliografię	powinien odnosić się do literatury naukowej
Co jest jego celem?	prezentacja wyników oryginalnych badań	przekazanie wiedzy na dany temat i prezentacja wyników badań	przekazanie i utrwalenie wiedzy audytorium
Kto jest jego autorem?	naukowiec	prelegent	uczeń, student, doktorant, wykładowca

Ilustracja 18. Gatunki komunikacji naukowej i ich cechy

Źródło: opracowanie B. Hac-Rosiak